

УДК 342.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-6-16**Кошинець Маріанна Ігорівна**

кандидат економічних наук,

професор кафедри оперативної розшукової діяльності

та національної безпеки

Національної академії внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0001-9301-0432

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Актуальність статті полягає в тому, що ефективність фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони значною мірою залежить не лише від належного виконання контрольних повноважень окремими суб'єктами, а й від рівня їх взаємодії. Наявність розгалуженої системи суб'єктів, наділених різними за змістом та обсягом контрольними повноваженнями, обумовлює необхідність узгодження їхньої діяльності, налагодження системного обміну інформацією та результатами контрольних заходів, а також координації дій щодо виявлення, припинення та попередження фінансових порушень. Водночас реалізація контрольних повноважень різними суб'єктами за відсутності належно налагодженої взаємодії між ними може призводити до неузгодженості контрольних заходів, дублювання окремих контрольних дій, несвоєчасного обміну інформацією та недостатнього використання результатів контролю в діяльності інших уповноважених суб'єктів. За таких умов взаємодія має розглядатися як необхідна складова організації фінансового контролю, що забезпечує взаємозв'язок діяльності його суб'єктів та узгодженість реалізації покладених на них повноважень. У статті акцентовано увагу на ключових проблемах, які заважають ефективній та якісній взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони. Узагальнено теоретичні підходи щодо визначення «взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони», а також розкрито її значення. Сформульовано авторське бачення напрямів вдосконалення механізмів взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони. Зроблено висновок, що удосконалення взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони має бути спрямоване на формування цілісної моделі їх спільної діяльності, за якої організаційна та функціональна самостійність кожного суб'єкта поєднується з узгодженістю дій усієї системи фінансового контролю. Ключове значення при цьому має не розширення повноважень окремих контролюючих суб'єктів, а створення умов для належної реалізації вже наявної компетенції у взаємозв'язку з діяльністю інших учасників контролю. Такий підхід дозволяє розглядати взаємодію не як сукупність окремих випадків співпраці чи обміну інформацією, а як постійний елемент організації фінансового контролю, від якості якого безпосередньо залежить його системність, послідовність та результативність.

Ключові слова: механізм, взаємодія, суб'єкти, фінансовий контроль, сектор безпеки і оборони.

Koshchynets M. I. Ways to Improve Mechanisms for Interaction Among Entities Exercising Financial Control over the Security and Defense Sector

The relevance of the statistic lies in the fact that the effectiveness of financial control over the activities of the security and defense sector lies largely not only in the proper implementation of control measures by other entities, but also by the level Their mutual relations. The presence of a disorganized system of subjects, endowed with various control functions, creates the need to facilitate their activities and improve systemic exchange Information and results of control visits, as well as coordination of actions to identify, enforce and prevent financial losses. At the same time, the implementation of control activities by different subjects in the context of well-established interaction between them can lead to the inconvenience of control entries, duplication of other control activities, and inappropriate exchange Information and insufficient results of control in the activities of other important subjects. For such minds, we can see the need for a warehouse organization of financial control that will ensure the interconnection of the activities of its subjects and facilitate the implementation of provisions on them more important. The article focuses on key issues hindering effective and high-quality interaction among the entities responsible for financial control over the security and defense sector. It summarizes theoretical approaches to defining the "interaction of entities exercising financial control over the security and defense sector" and elucidates its significance. The author outlines a vision for improving the mechanisms of interaction among these entities. It has been established that improved interaction between the subjects of financial control over the activities of the security and defense sector may be directed towards the formation of a complete model

of their entirety. activities for which the organization and functional independence of the individual subject is subject to the auspices of the financial control system. The key importance here is not the expansion of the surrounding control entities, but the creation of minds for the reliable implementation of the already obvious competence in interaction with the activities of other control participants. This approach allows us to view mutual interaction not as a set of various types of cooperation and exchange of information, but as a permanent element of the organization of financial control, such as It is imperative to ensure its systematicity, consistency and effectiveness.

Key words: *mechanism, interaction, entities, financial control, security and defense sector.*

Актуальність теми. Ефективність фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони значною мірою залежить не лише від належного виконання контрольних повноважень окремими суб'єктами, а й від рівня їх взаємодії. Наявність розгалуженої системи суб'єктів, наділених різними за змістом та обсягом контрольними повноваженнями, обумовлює необхідність узгодження їхньої діяльності, налагодження системного обміну інформацією та результатами контрольних заходів, а також координації дій щодо виявлення, припинення та попередження фінансових порушень. Водночас реалізація контрольних повноважень різними суб'єктами за відсутності належно налагодженої взаємодії між ними може призводити до неузгодженості контрольних заходів, дублювання окремих контрольних дій, несвочасного обміну інформацією та недостатнього використання результатів контролю в діяльності інших уповноважених суб'єктів. За таких умов взаємодія має розглядатися як необхідна складова організації фінансового контролю, що забезпечує взаємозв'язок діяльності його суб'єктів та узгодженість реалізації покладених на них повноважень.

Стан дослідження. Окремі проблемні питання, присвячені здійсненню фінансового контролю у різних сферах суспільного життя, у своїх наукових працях розглядали: Ю.В. Гаруст, Ю.А. Голодник, О.О. Давиденко, В.І. Литвиненко, М.І. Мельник, В.О. Невядовський, М.І. Хавронюк та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, у зазначеній сфері залишається чимала кількість проблем, які потребують вирішення.

Саме тому метою статті є: з'ясувати шляхи вдосконалення механізмів взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження зазначимо, що сучасні проблеми взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони обумовлені, насамперед, складністю та багаторівневістю самої системи такого контролю. У ній одночасно функціонують органи зовнішнього державного фінансового контролю, державного внутрішнього фінансового контролю, внутрішнього аудиту та парламентського контролю, компетенція яких у певних питаннях може перетинатися. За відсутності достатньо чіткого механізму координації це створює ризики дублювання контрольних заходів, неоднакового застосування методичних підходів та недостатнього обміну інформацією про виявлені фінансові порушення і ризики. Окрім того, справедливим буде наголосити, що специфіка сектору безпеки і оборони додатково ускладнює таку взаємодію, оскільки значна частина фінансової інформації пов'язана з оборонним плануванням, закупівлями та використанням ресурсів в умовах особливих режимів доступу.

Перш за все, як вбачається, доцільно розкрити сутність та зміст категорії «взаємодія». Відповідно до точки зору В.Р. Остропліця, термін «взаємодія» також є широковживаним у багатьох галузях і є багатогранним. Така ситуація пояснюється тим, що взаємодія є спільним поняттям одночасно для багатьох галузей права та юридичних наук. Зокрема, поняття «взаємодія» досліджується вченими в царині теорії управління, кримінології, кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності. Насамперед слід зазначити, що взаємодія будь-яких державних органів, у тому числі й правоохоронних, є різновидом соціальної взаємодії [1, с. 168]. У сучасному філософському дискурсі категорія «взаємодія» має фундаментальне методологічне значення, оскільки дає змогу розкрити характер взаємних зв'язків між об'єктами, системами та суб'єктами діяльності. Як зазначає І. Л. Олійник, взаємодія позначає взаємний вплив речей і явищ одне на одного та використовується для відображення зв'язків між різними об'єктами, а також для характеристики форм людського буття, діяльності й пізнання. Аналіз такого підходу дає підстави виокремити декілька сутнісних ознак взаємодії. Передусім вона передбачає не однобічний вплив одного об'єкта на інший, а наявність прямих і зворотних зв'язків. Це означає, що об'єкти, вступаючи у взаємодію, не лише здійснюють певний вплив, а й самі зазнають відповідних змін. Саме взаємна зумовленість станів і властивостей взаємодіючих елементів дає змогу розглядати взаємодію як динамічний процес [2].

М.А. Погорецький та Г.С. Берест під взаємодією розуміють необхідний, заснований на законі та відомчих нормативних актах, координований за проміжними цілями напрям діяльності незалежних

один від одного в адміністративному відношенні органів, спрямований слідчим і здійснюваний у формі правових відносин за комплексного сполучення та ефективного використання повноважень, методів і форм, властивих кожному з них, який будучи процесуально й тактично правильно організованим, дозволяє об'єднати і таким чином, більш ефективно й раціонально використати їх кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові можливості для досягнення мети й вирішення завдань кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності [3, с.213].

І. М. Коропатнік робить низку висновків щодо характеристик та особливостей терміна «взаємодія». На його думку, по-перше, взаємодія – це дія, що здійснюється двома або більше суб'єктами, при цьому можливо, що один із них буде пасивним спостерігачем, а не активним учасником. По-друге, взаємодія може бути як орієнтованою на досягнення спільної мети, так і не передбачати її, однак у результаті взаємодії завжди виникає певний результат, який може відрізнятися залежно від цілей кожного з учасників чи загальної мети. По-третє, взаємодія може відбуватися між інституціями, де суб'єкти виступають рівноправними учасниками, а сама взаємодія має двосторонній характер. Взаємодія в межах одного інституту може бути односторонньою, заснованою на принципі єдиноначальності або владних повноваженнях (у такому випадку взаємодія здійснюється через координацію вищого керівництва). При інституціональній взаємодії обов'язково відбуваються зміни всередині суб'єкта взаємодії. По-четверте, взаємодія є дією двох суб'єктів, і вона може виникнути навіть за одностороннього впливу одного суб'єкта на інший [4, с. 192].

Таким чином, узагальнення наведених вище теоретичний підходів дає можливість дійти до висновку, що під взаємодією суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони найбільш доцільно розуміти врегульовану нормами чинного законодавства спільну, взаємоузгоджену діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, яка здійснюється в межах їхньої компетенції та направлена на досягнення кінцевої мети відповідної контрольної діяльності.

Специфікою такої взаємодії, що в тому числі ускладнює процеси її реалізації, є наступні:

- багато суб'єктність, оскільки передбачає участь декількох організаційно та функціонально відокремлених суб'єктів, які є різні за статусом та «відношенням» до сфери безпеки та оборони;
- всі суб'єкти спрямовують діяльність на досягнення спільного результату, передбаченого метою фінансового контролю у досліджуваній сфері;
- дії одного суб'єкта обов'язково мають узгоджуватись з діяльністю інших, що передбачає погодження напрямів, строків, способів та, за необхідності, послідовності реалізації контрольних заходів;
- інформаційна взаємозалежність, адже результативність діяльності одного суб'єкта може залежати від своєчасності та повноти інформації, отриманої від іншого;
- взаємодія не завершується переданням інформації про порушення, а може охоплювати подальше реагування, усунення недоліків, контроль виконання рекомендацій та обмін інформацією про результати такого реагування;
- спеціальний режим взаємодії, - належність об'єкта контролю до сектору безпеки і оборони обумовлює особливі правила обміну інформацією, доступу до неї та координації дій, передусім коли йдеться про відомості з обмеженим доступом.

Зазначене вище підтверджує комплексний та системний характер взаємодії. Втім, її реалізації заважає низка факторів, серед яких, перш за все, слід виділити відсутність єдиного підходу до регулювання досліджуваної спільної діяльності. А відтак, в даному контексті першочерговим кроком має бути розроблення Типового положення про порядок взаємодії органів здійснення фінансового контролю за діяльністю суб'єктів сектору безпеки і оборони. У відповідному міжвідомчому акті, як вбачається, має бути визначено: 1) коло суб'єктів взаємодії, а також межі їх компетенції в рамках здійснення фінансового контролю у досліджуваній сфері суспільного життя; 2) алгоритми реалізації спільної діяльності, зокрема залежно від конкретної ситуації: виявлення порушення, встановлення ризикової операції, необхідності залучення іншого контролюючого суб'єкта, передачі матеріалів або проведення узгодженого контрольного заходу; 3) встановлення джерел фінансування спільних заходів; 4) критерії оцінювання ефективності взаємодії.

Ще одним важливим аспектом є визначення координаційних механізмів взаємодії. Взагалі, координація – це функція управління, планування і контролю, змістом якої є забезпечення упорядкованих взаємозв'язків і взаємодій між організаціями, ділянками та учасниками виробництва й управління з метою узгодження дій щодо реалізації рішень, об'єднання спільних зусиль у вирішенні загальних проблем протидії економічній злочинності. При цьому, О. Г. Кальмак акцентує свою увагу на тому, що координація

може бути як спеціальною функцією, так і особливою інтегруючою формою організації управління. Як функція вона забезпечує певну залежність одних рішень (дій) від інших у процесі функціонування будь-якої організованої системи, а як форма організації управління – створює особливий апарат приведення до загальних цілей автономних організаційних систем, узгоджує їх діяльність у тій її частині, що належить або до сфери взаємних, загальних інтересів, або пов'язана із задоволенням загальнозначущих пріоритетів [5, с.453-454]. Отже, сутність координації спільної діяльності суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони полягає в організаційному узгодженні їхніх дій, спрямованому на забезпечення взаємопов'язаного та послідовного виконання кожним суб'єктом власних контрольних повноважень. Координація при цьому не означає підпорядкування одного суб'єкта іншому або передачу йому частини компетенції. Її зміст полягає у встановленні такого порядку взаємних дій, за якого самостійна діяльність різних суб'єктів поєднується для досягнення спільного результату. Тобто координація забезпечує організаційну єдність діяльності за збереження функціональної та компетенційної самостійності її учасників. На нашу думку, координацію взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони доцільно покласти не на один із контролюючих органів у порядку владного підпорядкування, а на спеціально сформований міжвідомчий координаційний механізм, діяльність якого ґрунтувалася б на принципах рівності учасників, невтручання в їхню компетенцію, функціональної самостійності та обов'язковості погоджених процедур взаємодії.

Наступним проблемним питанням, на яке слід звернути увагу, - це покращення інформаційної взаємодії між досліджуваними суб'єктами. Інформаційна взаємодія - це своєчасний, систематичний обмін об'єктивною інформацією (оперативною, аналітичною, статистичною, довідковою, орієнтування) між взаємодіючими суб'єктами, є найбільш актуальним видом взаємодії. Вона відбувається як на плановій основі, так і за необхідністю; за запитом компетентного органу чи з ініціативи однієї зі сторін, на рівні керівника органу чи безпосередньо між співробітниками. Яскравим прикладом такої взаємодії є взаємодія Єдиної державної автоматизованої паспортної системи та державного реєстру фізичних осіб – платників податків, яка відбувається в автоматизованому режимі. Інформаційна взаємодія забезпечує всі стадії процесу взаємодії – від підготовки та прийняття рішення до підведення підсумків роботи взаємодіючих суб'єктів, обслуговує всі рівні взаємодіючих елементів з добором інформації у відповідності до потреб сторін [6]. На нашу думку, покращення інформаційної взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони доцільно пов'язувати передусім із формуванням єдиного організаційно-правового порядку обміну контрольною значущою інформацією. Такий порядок має визначати види інформації, що підлягає міжвідомчому обміну, підстави її надання, строки, способи передачі, рівні доступу та відповідальних за її опрацювання осіб. Це дозволить замінити фрагментарний обмін відомостями сталою процедурою інформаційного супроводження контрольної діяльності та забезпечити своєчасне отримання суб'єктом саме тієї інформації, яка необхідна для реалізації його компетенції.

Висновки. Таким чином, удосконалення взаємодії суб'єктів здійснення фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони має бути спрямоване на формування цілісної моделі їх спільної діяльності, за якої організаційна та функціональна самостійність кожного суб'єкта поєднується з узгодженістю дій усієї системи фінансового контролю. Ключове значення при цьому має не розширення повноважень окремих контролюючих суб'єктів, а створення умов для належної реалізації вже наявної компетенції у взаємозв'язку з діяльністю інших учасників контролю. Такий підхід дозволяє розглядати взаємодію не як сукупність окремих випадків співпраці чи обміну інформацією, а як постійний елемент організації фінансового контролю, від якості якого безпосередньо залежить його системність, послідовність та результативність.

Література

1. Остропілець В.Р. Сутність та особливості взаємодії органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України з іншими правоохоронними органами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 12 (2). С. 167–170.
2. Олійник І.Л. Організаційно-правові засади взаємодії міліції (поліції) країн-учасниць СНД у боротьбі з правопорушеннями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Донець. юрид. ін-т МВС при Донецькому нац. ун-ті. Донецьк, 2005. 232 с.
3. Погорецький М.А., Берест Г.С. Оперативно-розшукове забезпечення розслідування терористичного акту із застосуванням вибухового пристрою. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2009. №4. С. 211-225.

4. Коропатнік І.М. Поняття «взаємодія» в системі відносин громадського суспільства та Збройних Сил України. *Порівняльне право*. 2015. № 6. С. 189–193.
5. Кальмак О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2004. 431 с.
6. Фещенко Л.О. Взаємодія органів внутрішніх справ з податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності : дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук : спеціал. 12.00.07. – теорія управління ; адміністративне право та процес ; фінансове право ; інформаційне право. Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2006. 218 с.

References:

1. Ostroplets, V.R. (2014). Sutnist ta osoblyvosti vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy z inshymy pravookhoronnymy orhanamy [The essence and features of the interaction of the pre-trial investigation bodies of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with other law enforcement agencies]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Vyp. 12 (2). pp. 167–170. [in Ukrainian].
2. Oliinyk, I.L. (2005). Orhanizatsiino-pravovi zasady vzaiemodii militsii (politsii) krain-uchasnyts SND u borotbi z pravoporushenniamy [Organizational and legal principles of interaction of the militia (police) of the CIS member countries in the fight against crimes]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Donetsk. yuryd. in-t MVS pry Donetskomu nats. un-ti. Donetsk, 232 p. [in Ukrainian].
3. Pohoretskyi, M.A., Berest, H.S. (2009). Operativno-rozshukove zabezpechennia rozsliduvannia terorystychnoho aktu iz zastosuvanniam vybukhovoho prystroiu [Operational and investigative support for the investigation of a terrorist act with the use of an explosive device]. *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. №4. pp. 211-225. [in Ukrainian].
4. Koropatnik, I.M. (2015). Poniattia «vzaiemodiiia» v systemi vidnosyn hromadskoho suspilstva ta Zbroinykh Syl Ukrainy [The concept of “interaction” in the system of relations between civil society and the Armed Forces of Ukraine]. *Porivnialne pravo*. № 6. pp. 189–193. [in Ukrainian].
5. Kalmak, O.H. (2004). Zlochynnist u sferi ekonomiky Ukrainy: teoretychni ta prykladni problemy poperedzhennia [Crime in the economy of Ukraine: theoretical and applied problems of prevention]. Kharkiv: Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho, 431 p. [in Ukrainian].
6. Feshchenko, L.O. (2006). Vzaiemodiia orhaniv vnutrishnikh sprav z podatkovoiu sluzhboiu u zdiisnenni pravookhoronnoi diialnosti [Interaction of internal affairs bodies with the tax service in the implementation of law enforcement activities]: dys. na zdob. nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spetsial. 12.00.07. – teoriia upravlinnia; administrativne pravo ta protses; finansove pravo; informatsiine pravo. Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav. K., 218 c. [in Ukrainian].